

נוביני קרקובסקיה Nowiny Krakowskie

ארגון יוצאי קרקוב בישראל
ZWIAZEK KRAKOWIAN W IZRAELU
ASSOCIATION OF CRACOWIANS IN ISRAEL

כתיבה, עריכה והבאה לדפוס: לילי הבר
ת.ד. 17209 תל אביב 69051 lili@lyhaber.com
cracowassociation@gmail
טלפון: 09-9579540 פקס: 054-4436366

גליון 66, יוני 2012 סיון תשע"ב

בטאון ארגון יוצאי קרקוב בישראל

כל מה שנאסף על מחנה ההשמדה בלז'ץ

"התחנה האחרונה". ציירה: גניה מנור

בעקבות הכתבה בגליון האחרון של "נוביני קרקובסקיה" אודות מחנה ההשמדה בבלז'ץ, כתב נחום מנור (מונדרר) את הדברים הבאים:

"לפני כ-15 שנים נתבקשתי על ידי מוסד "יד ושם" לתרגם חוברת אשר כללה את עדותו של רודולף רדר, אשר נחשב בשעתו לניצול היחידי מחנה ההשמדה בלז'ץ. הייתי אז חבר בקבוצת מתנדבים דוברי פולנית, אשר כונו "קבוצת יוסליה כרמין". במהלך שנות פעילות הקבוצה תרגמו חבריה, עבור ארכיון "יד ושם", כ-6,000 עדויות (!) מתקופת המלחמה. הידע אודות בלז'ץ היה אז מוגבל, והסתמך ברובו על אותה עדות יחידה של רדר.

ניגשתי לעבודת התרגום בדחילו ורחימו, מה עוד שגם הורי ואחותי נרצחו באותו מקום, יחד עם עוד כ-450,000 יהודי גליציה אשר מצאו את מותם במחנה מקולל זה. ראיתי בעבודתי מעין אנדרטת זיכרון עבורם.

תוך כדי תרגום המסמך נתגלו לי עוד ועוד פרטים על זוועות המחנה, והעדות הבודדת טפחה לקובץ מקיף הכולל כ-130 עמודים. בין היתר נכללים בו, מלבד עדותו של רדר, גם עדותם של חיים הירשמן, סנו פרבר, הפולני הוברט יאן אורבשיק, הפולני יוזף שוסטק, עדותו של קצין האס.אס גרשטיין, דוחות על המחנה מתוך קובץ התעוד של הוועדה היהודית ההיסטורית, רשימת משלוחים להשמדה – תאריכים ומספרים, על המחנה עצמו ועל יחודיות הפשע הגרמני.

כעבור שנה, כאשר סיימתי את עבודת התרגום ואיסוף החומר, התכחש "יד ושם" לכל מחויבות, אף שלא בקשתי שום גמול עבור עבודתי. וכך אני נאלץ להסתפק במשלוח איש של הקובץ בדואר האלקטרוני לכל דורש (כתובתי nahu@smile.net.il). כל מי שיפנה אלי (או למערכת) יקבל את כל הקובץ, ללא כל תשלום. אהיה אסיר תודה למי שיעביר את המידע לאחרים, ובמיוחד למוסדות החינוך.

פתיתים,

לכבוד מר עמי פמפר הנכבד, התרגשתי מאוד ממכתבך שהתפרסם בגליון 64 של בטאון ארגון יוצאי קרקוב בישראל, ושהועבר לידי על ידי לילי הבר יו"ר הארגון. נוסף על התרגשותי הרבה, למדתי פרק היסטורי חשוב ביותר על הספורט היהודי בקרקוב בכלל והכדורגל בפרט, בשנים שלפני מלחמת העולם.

כמובן שאשמח להרתם לכל פעילות שתידרש ממני בכדי לעזור ולתמוך ברעיון של "מפעל ההנצחה וזכרון ספורטאי קרקוב היהודים שנרצחו בשואה".

בזמן שהותי בקרקוב נקשרתי קשר הדוק לעיר, ובראש ובראשונה למורשת היהודית הקיימת בכל רחוב ובכל פינה. הנני יהודי ישראלי גאה, ואשמח ליטול חלק בכל אירוע ותוכנית אשר יעזרו להעצים את מורשתנו בעיר קרקוב.

בכבוד רב,

מאור מליקסון

• • •

בלילה שבין ה-2 וה-3 ביוני התקיים "לילה לבן" במוזיאוני קרקוב. במסגרת זו נערכו אירועים גם בכל המוסדות היהודיים בעיר: בבית הכנסת הטמפל, בקופה, ברמ"א, בבית הכנסת פופר, בית הכנסת הישן, בית הכנסת הגבוה ובאיזקה. כמו כן התקיימו אירועים במרכז הקהילתי היהודי בעיר, במוזיאון גליציה, בקפה חדר ובמלון עדן.

דמי חבר 2012

מי שטרם שילם את דמי החבר לשנת 2012 מתבקש לשלוח המחאה על סך 150 ש"ח ל: ארגון יוצאי קרקוב בישראל, ת.ד. 172091 תל אביב 69051

אבלים על מות חברתנו

חנה אמר ז"ל

ילידת קרקוב

ומשתתפים בצער המשפחה

קטעי זכרונות משם

הנני בן 14, אמצע שנת 1942. איני זוכר את התאריך המדויק. הועברתי יחד עם אבי ממחנה פרוקוצים למחנה ירוזלומסקה. המחנה הוקם בפברואר העיר קרקוב. בקרקוב עצמה היה עדיין קיים הגטו. הייתי בין ראשוני הבונים של המחנה האיום הזה. המחנה נבנה על שטח בית הקברות היהודי של קרקוב. מצדו השני של הכביש שהוביל לשער המחנה, הובילה דרך למחנה שני ששמו פלאשוב, שהוקם ליד פסי רכבת ואנשיו עבדו בעיקר בטענות ופריקות.

המחנה שלנו היה שומם והאווירה בו היתה מאד קודרת. המצבות, חלקן רגילות פשוטות וחלקן מפוארות, גדולות משיש שחור, אדום יקר, עבודות פיסול אמנות ממש – עמדו עדיין במקומן. הבית שהנפטרים עברו בו בדרכם האחרונה אף הוא עמד במקומו. אפילו הקברן השמן, פינר, עם כובעו העגול ופס לבן מסביבו, שבעיסוקו הזה עסק עוד לפני פרוץ המלחמה, הסתובב בשטח.

איש עדיין לא חלם שדווקא במקום הזה עתיד לקום בית קברות גדול... וגם אף אחד לא תיאר לעצמו אז, לאיזה ממדים הוא יגיע ומי ואיך יהיו קרבנותיו. בתקופה ההיא היה זה עדיין מחנה עבודה, אבל התנאים והחיים שם היו כבר אז קשים מאד. האוכל, השינה ותנאים הסניטריים היו מתחת לכל ביקורת. השינה על הפריץ (מיטה של 2-3 קומות) היתה מלווה בייסורים. הפריץ היה צר, מכוסה קצת קש ומרוב שכיבה התפורר ונהיה במשך הזמן לקן של כינים ופשפשים. לא פלא! אחר יום עבודה קשה ומייגע היינו נשכבים עייפים ומלוכלכים ולפעמים עשינו את צרכינו מבלי להרגיש על משכבינו. הפריץ גם שימש לנו כשולחן וכסא גם יחד. עוד יותר היה מסכן מי שישן למטה, והיה מקבל את כל זה על ראשו. בלילות מותר היה לצאת ולעשות את הצרכים אך ורק בבגדים התחתונים (שעדיין היו לנו) ומעט מאד היו כאלה שעשו את דרכם ללטרניה (בית שימוש). קשה הייתה החלטה על צעד כזה, כי בכדי לצאת מתחת לשמיכה היחידה, ולוותר על קצת החום שהצטבר במשך שעות, היו צריכים לזה הרבה אומץ.

בלטרניה היו כ-18 מקומות ישיבה, בנוי היה בצורה עגולה, מעץ ופתחים חתוכים למעלה, גם שם לא היה תענוג להיכנס. אבל ביום היו בכל זאת כאלה שהסתכנו ועשו את דרכם אליה. לפעמים אפשר היה שם לשבת 2-3 רגעים, קצת לנוח. להיפגש עם מכרים

יצחק ברנר לרגלי אנדרטת "החמישיה" בפלאשוב

היכולה אולי חלקית להסביר את השאלה ובטוחני שחוקרי השואה וההיסטוריונים לא יגיעו אף הם אף פעם למסקנה ברורה כל שהיא בנדון זה.

המחנה שהיה עד מחנה עבודה, והחיים הקשים שהיו בו, השתנו במהרה ונהיו עוד יותר גרועים ואכזריים. המחנה הפך ל-K.L. "מחנה ריכוז", ובעקבותיו באו גזרות חדשות, יותר אכזריות. אחת הפקודות הנוראות הייתה עבודה בריצה! היינו מוכרחים לרוץ עם מצבות, חלקי צריפים, קרשים, שקי מלט, מריצות מלאות חול או אבנים – כל מיני משאות על כתפינו. מפקד המחנה גט, עם שני כלבי הענקים, הגרמנים, האוקראינים והקפואים היו מסתובבים בינינו, מכים אותנו ללא רחמים, ושומרים על מילוי הפקודה. האנשים היו נשברים מתחת למשאם, ויום יום היו בינינו קורבנות לרוב!

הוקמה משטרה פנימית שאנשיה היו יהודים. לבושים במדים מיוחדים, ולה גם קצינים ומפקד משטרה ששמו חילביץ. הם היו גרים בצריף מיוחד ומפקד המשטרה שלו גם אישה, היו גרים לחוד. אשתו גם היא היתה לבושה במדים. למשטרה היהודית קראו או.ד.ה., ואין ספק שחילביץ ואשתו שרתו את הגרמנים. היו עוד ביניהם כאלה קצינים כשטורים, שאף הם שרתו את אדונם. מהם לא פחדתי פחות מאשר מהגרמנים.

ולשוחח עם אחרים. ואם המזל לא שיחק, קבלנו גם שם את המגיע לנו עם השוט מהאוקראינים שחיפשו את התענוג הזה, ואז היינו מסתלקים בריצה, בלי להספיק לסדר אפילו את הבגדים. שומרי המחנה היו אוקראינים ושנאת יהודים טמונה הייתה בדמם. הם היו אכזריים ובכל הזדמנות היו מוצאים אמתלה להכות עד עלפון. ניכרה היתה בברור שמחתם. האוקראינים שהיו אף הם גרים בתוך שטח המחנה, בגלל חוסר אמונם מצד הגרמנים, לא כן היה הדבר בשנאת היהודים.

לא באתי למחנה הזה ישר מהבית, כבר ידעתי את טעם העבודה עוד במחנה פרוקוצים, וטעמו של השוט עוד לא שכחתי. רעב גם כן הספקתי כבר לטעום ומה ערכו של כדור כבר ראיתי, אבל ילד בשנים עדיין נשארתי. מבנה גופי והמראה כללי שלי עוד העידו על כך. קשה מאד היה לי להסתגל לחיים האלה. הלא עוד לא שכחתי את הבית החם, את המיטה החמה ואת קולה של אמא שמתחננת לפני ובבטיחה לי הכל, רק שאוכל – עודני שומע.

מעטים היו הילדים בגילי שהצליחו לעבור במרמה את "העין הבוחנת" והשתלבו בחיים המוזרים, הזרים והנוראים האלה. מאין בא הכוח, השאיפה, התקווה, אחר כל יום שהיה מביא גזרות והפתעות לרוב, ובפרט אצל ילד בגילי – על שאלה זו לא רק שאיני יכול לענות ואין בפי כל תשובה

קטעי זכרונות משם (המשך)

הוקם אפל פלאץ (שטח למסדרים) ובקצה אחד שלו הוקם עמוד תליה. הובא "בגר" (דחפור) ענק להפוך במהרה את שטח בית הקברות, וגם עגלות ברזל עם פסי רכבת הוקמו. מזמן לזמן נראתה דמות חדשה, קאפו פושר, שהובא ממחנה אחר ומייד היינו מרגישים בכישרונותיו.

וכך, במהירות ובדייקנות גרמנית, היה המחנה משתנה מיום ליום. פה ושם צצו צריפים חדשים והחלה עבודת בניית מחנה נשים. נשמעו שמועות על העברה של גטו קרקוב למחנה שלנו. גם בניית שופים (בתי מלאכה) התקדמה במהירות. נוסדו מקומות עבודה חדשים לאנדיורטשאפט (חקלאות), שטיינברוך (מחצבה), הוקמה אורווה ומקומה נקבע דווקא בבית הקדוש אשר שימש קודם לכן את הנפטרים בדרכם האחרונה. הוכנסו בו סוסי אבירי ששימשו את מפקד המחנה. הובאה עגלת טיולים מפוארת שגם היא שימשה אותו בעת יציאתו מהמחנה. הורחב שטח המחנה והחלה בניית אס.אס. שטראסע (רחוב ה-אס.אס.) ומאוחר יותר סלילת כביש בתוך המחנה.

בסלילת הכביש בתוך המחנה השתתפו, תחילה, כל אנשי המחנה. אחר תום יום העבודה הרגיל, היה צריך כל איש בדרכו חזרה מהעבודה לקחת שתי אבנים גדולות, ולהביאם למקום שנסלל הכביש, וכך נמשכה העבודה ברציפות גם בלילות. חלק מהאנשים ישבו על הכביש עם פטישים והיו שוברים את האבנים לקטנות יותר, לחצץ, וחלק היה מפזרן. סודרה תאורה מיוחדת לכל אורכו של הכביש, אבל עיקר הדבר שהיה נחוץ לסלילת כביש, עוד לא היה, והוא ה"מכבש".

גם לזה מצאו הגרמנים פתרון. אני ועוד כמה אנשים היינו תחליף למכבש. היינו עוברים באיטיות לרוחבו ואורכו של הכביש עם פטישי עץ, בולי עץ מיוחדים שנעשה עבורנו למטרה הזו, ולפי קצב אחיד דוחסים את החצץ לתוך האבנים הגדולות ובכך מיישרים ומחזקים את השטח של הכביש.

מפקד המחנה, גט, היה לפעמים נעמד לפנינו ונותן לנו את הקצב. היה גם מקרה, וזה ביום שהסתובב גט בתוך המחנה עם אורחים מראשי הפיקוד הגרמני – קרוגר ועוד אחרים ששמותיהם איני זוכר – נעמד לפנינו, האורחים מהצד והחל לתת לנו את הקצב בלי הפסקה חצי שעה. היה אז מאד קשה. הידיים והגב, זוכר אני, נשברו ממש מכאבים. בכל כוח השתדלתי להחזיק מעמד. חשבתי

שהפעם זה יהיה הסוף, כי אם מישהו יתמוטט ויפול אצרה, ועוד לפני עיני האורחים שלו, שרצה להראות להם עד כמה הכל כאן טוב, והעבודה מתקדמת כמתוכנן ולפי סדר גרמני, ואם יקרה דבר כזה, נהיה כולנו אבודים.

מזלנו שחק לנו ובאה פקודה ממנו להפסיק, ואחר זה גם פקודה לנוח 3 דקות ואפילו הוראה לתת לנו, אחרי העבודה, מנה נוספת של מרק. הכל היה לכבוד האורחים. קשות, רבות ושונות היו העבודות שהעבירו אותי הגרמנים בפרך במחנה המחריד הזה, וכך גם רבות שיחק לי המזל ונשאיתי בנס בחיים ממוות בטוח. בתחילה השתייכתי לקבוצת עבודה באראקמבוי (בוני צריפים). חלק מהאנשים היו בונים את הצריפים ושאר האנשים, אני ואבי ז"ל בתוכם, היינו מביאים את חלקי הצריפים והקרשים למקום הבניה.

העבודה הזאת היתה מאד קשה, ובמיוחד בשבילי. אני, בהשוואה לאחרים מבוגרים, הייתי צעיר ויותר נמוך ונשיאת קיר שלם של צריף היו מעמידים אותי על פי רוב באמצע השטח שהיינו עובדים בו עם המשא, היה גבי וכל הכובד היה מזמן לזמן נופל על שכמי. למרות הסמרטוטים הרבים שהייתי שם לי מתחת לבגד על כתפי, בכדי להקל במקצת את הכאב, היו כתפי סובלים תמיד מדלקת לאחר שהעור ירד מהם. לרוץ עם קיר שלם כה גדול היה קשה מאד, אבל בהתקרב אחד הגרמנים היינו מגבירים את קצב ההליכה, ומתחילים הרגע התחילו תמיד קלה, ומאותו הרגע התחילו תמיד הבעיות. היינו מאבדים את הקצב האחד, וכל אחד מאיתנו היה סוחב לכיוון אחר. היו מקרים שהתמוטטנו ונפלנו מתחת למשא. מזלנו שהקיר לא נשבר או התפורר. כנוהג בסוסים היה הגרמני רץ מסביבנו, וממטיר עלינו מכות עם אלה, וכך היה מקים אותנו בכוחותינו האחרונים בחזרה על רגלינו. הדרך עם המשא עד המקום המיועד בו הוקמו הצריפים נראתה יותר ארוכה מכפי שהייתה באמת. הרגעים הספורים שהיינו שוהים במקום, אליו הגענו עם חלקי הצריפים ועד שהצלחנו להעמידם או להשכיבם, היו לנו כשעות ארוכות. הרצון לברוח, להסתלק מהמקום הזה כמה שיותר מהר, היה עז ביותר. במקום הבניה הסתובבו תמיד כמה גרמנים קפואים, וגם ביקורו של מפקד המחנה לא נעדר. צעקות, מכות, יריות והרוגים – זאת היתה האווירה במקום הזה. היו גם מקרים שהצריף התמוטט והתוצאות – הרוגים נוספים. והשאלה היתה רק כמה ומי ...

יצחק מנחם (מנייק) ברנר נולד בקרקוב בשנת 1928, וחווה את פלישת הנאצים לפולין.

במהלך תקופת מלחמת העולם השנייה נלחם יצחק מנחם ברנר מלחמת השרדות נוראה ואכזרית למול מכונת הטרור וההשמדה הנאצית, ונצחוננו האישי מומש בעלייתו לארץ ישראל ובהקמת משפחתו, דור ההמשך לכל בני משפחתו שנספו בשואה.

ספר זכרונותיו מוקדש לזכרם של אביו, אברהם אבא ברנר, אמו מלכה ואחותו סטלה וכל בני המשפחה שנרצחו על ידי הגרמנים.

לאחדים מן הצריפים קדמה יציקת רצפה, ולכאן היו צריכים לספק מלט וחול. גם בעבודה זו עבדתי אני. היינו קבוצה של שבעה אנשים שהובלנו במריצות חול מלמטה, משטח בית הקברות למעלה, למקום הבניה. היינו העבודה הייתה קשה מאד. היינו ממלאים לבדנו את המריצות הגדושות, ממש כמות כפולה של חול שהיה ביכולתה להכיל, וכולנו יחד בשורה עורפית מסיעים בריצה את המריצות מעלה. בדרך, כשלא היו גרמנים, היינו עושים הפסקה של כמה דקות. כשהצלחנו ושיחק לנו המזל, הספקנו מעט לנוח, לשאוף כוחות חדשים ולמתוח קצת את גופינו הדווי.

הדרך עצמה היתה קשה, פזורה באבנים וגבעות, ועוד יותר גרוע שהכיוון היה מעלה. לעבודה זו היינו צריכים הרבה כח ושרירים ולי הצעיר שבכולם, היו חסרים שניהם. אף על פי כן, השתדלתי בכל כוחי ורצוני העז להשתלב עם אחרים, וחס ושלום לא להשאר אחרון, או לקחת פחות ממה שצריך היה, כי ידעתי את התוצאה.

לא פעם, בדרך עם המריצה הגדולה עבר במקרה לידי אבי. גם עם קבוצת אנשים, כשהם מעבירים קרשים ממקום למקום. הביט בי ובמריצתי, ובלחש ובקול חנוק, שבקושי יצא מגרונו היבש, אמר לעברי: מניוש, קשה, קשה לך!! ואני בתנועת ראש פסקנית ענית לו: לא, לא קשה!!!

כשהתרחק מרחק מה ממני עוד ניסה לראותי. הסתובב קצת אחורה, כי קשה היה לו עם המשא על שכמו, אבל לא תמיד הצליח לראותני. קשה עד מאד הייתה לנו פגישה כזו, ובמיוחד אצל אבי. על פניו ראיתי צער וסבל גדול, והרגשתי את חרדתו לגורלי...

מכתב מסבתא ותשובת הנכדה

ומנסות לדמיין והראש לא מפסיק לחשוב, אז המחשבות עולות ואני מוצאת את עצמי בוחנת את מציאות החיים שבה אני זכיתי לחיות. את המשמעות של כל מה שיש לי, את העולם הטוב שאני נולדתי אליו.

המרחק הגדול, הסיפורים, המראות, המכתב שלך – כל זה גורם לי להסתכל בצורה מחודשת על החיים שזכיתי אליהם. ואז אני מחייכת לעצמי וחושבת שאיזה זכות יש לי שנולדתי למשפחה כזאת, להורים כמו שלי, למציאות כל כך שונה וכל כך טובה.

אני חושבת עליך, סבתא הגיבורה, על מציאות חיים לא קלה אליה נולדת, איתה גדלת, על דברים שעברת בחיים, על הנחישות שלך, הכוח, על הטוב וההכלה וההקשה שיש לך – הלב מתמלא באהבה ובגעגועים. אני מסתכלת על הבית היציב שבניתי, על הערכים, על האהבה, על הבסיס החזק ממנו אני צומחת. על כל מה שאת נותנת לי, סבתא, ועל כל מה שאני לומדת ממך.

את יודעת סבתא, כשקראתי היום את מכתבך בבירקנאו, לא הצלחתי לקרוא. מצד אחד בשל אובדן החיים שהיו, חיים שלמים ומלאים של מיליוני אנשים שנקברו כאן, ליבי כאב בחושי על סבי, על גבורתו, על אימך והתושיה, ועל שלא זכיתי להכיר אנשים אלו ועל שמחתך על כך שהיו חלק ממשפחתי. ומצד שני לבי התמלא בהתרגשות חזקה מאוד, סבתא, על הגאווה, על עצם המעמד, על המחשבה על כך שאני בת לעם היהודי, בת לבית דתי, כמי שגרה בארץ ישראל במדינה משלנו, שמחה, חייה חיים טובים כל כך.

יש בי רגש חזק של אהבה למולדת, למדינה. אני עומדת פה גאה, סבתא, חזקה מתמיד, גאה להיות נכדה שלך, להגיד קדיש על סבא, על שאול, גאה להקריא את מכתבך, לבכות את שאינס, לספר בגאווה עליך, על המשפחה שהקמת, על חייך המלאים, על המרץ והנתינה ללא גבולות שבך. דגל ישראל לא עוזב אותי לאורך כל המסע.

יש בי צורך מאוד גדול להודות על כך שניתנה לי הזכות להיוולד למשפחה הזאת, להילחם למען הארץ הזאת. מרגישה שיש לי אחריות גדולה. שאני שליחה של כל אלו שאינס. שעלי מוטלת האחריות להמשיך את רוחם, לחיות את מה שהם לא הצליחו, להמשיך את חלומם, לעשות הכל במחשבה שאני לא פה סתם. אסור לי להעביר את חיי סתם. אני שליחה, נציגה של העם שלי.

המסע הזה הוא מסע של חיים בתוך המוות. מסע של כאב ורוע, אך גם הסתכלות על הטוב, על מה שיש לי. אני מרגישה שזו גם הזדמנות לומר תודה על מה שאת בשבילי. על היותך הסבתא האוהבת, המחבקת, שמקבלת אותי תמיד. על ביתך הפתוח, על האהבה ללא תנאים, על ניסיון החיים שלך שמלווה אותי תמיד. , על כך שאת מראה לי הרבה פעמים את האמת בצורה פשוטה ואוהבת. תודה על עוזי, על המשפחה בעלת הערכים שגידלת. תודה.

אני מקווה להמשיך ולקחת איתי את העוצמות והאמונה שאני סופגת כאן להמשך החיים ולהמשיך לגדול בתוך עמי. ממשיכה לחיות חיים של צמיחה וגדילה.

יפעת ענבר

מכתב לנכדתי היקרה יפעת, לקראת נסיעתך לפולין ביחד עם בנות כתתך מאולפנת עופרה, מצאתי לנכון להפקיד בידך מכתב זה שילווה אותך במסע לפולין. את עומדת להגיע לפולין – ארץ אשר משמשת כבית עלמין הגדול ביותר של העם היהודי. בית עלמין ללא קבר שאפשר להתרפק ולהשתטח עליו, ללא מצבה להישען עליה, ולהזיל דמעה ולשאת תפילה...

לפני 68 שנים, בהיותי ילדה בת 6, בעצם ימי המלחמה, בתקופה שבה המרחק בין כליון לקיום, בין מוות וחיים, היה כחוט השערה, ואני זכיתי בחסדי האל ובזכות התושיה של אמי המנוחה, טובה פוזר, להינצל מן התופת, לשרוד ולהישאר בחיים ולעלות ביחד עם אמי, סבי וסבתי לארץ ישראל.

כאשר שמעתי שאת, נכדתי, עומדת להגיע לגיא ההרגה – מצד אחד הייתי גאה ולבי עלה על גדותיו בדיעה שאת, ילידת הארץ, בת לאב שנולד בארץ, ספוגה במסורת ישראל ובאהבת העם והארץ, מגיעה לפקוד את קרובי משפחתך אשר לא שרדו את התופת, ומצד שני לבי נחמץ בזכרי את שהיה ולעולם לא ישוב עוד, עולם ומלואו שחרב.

כאשר תעמדי בגיא ההרגה, ותישאי תפילה בשמך ובשם כל בני משפחתך, זכרי את בני המשפחה שנרצחו כשכל חטאם היה – היותם יהודים. אני מבקשת כי תקחי עמך אבן מאבני ירושלים ותניחי אותה במחנה ההשמדה אושוויץ, שבו נרצח סבא רבא שלך. אבן זו תסמל את הנס שקרה לנו – דור השואה והתקומה-דור שחוה את השואה וזכה לראות בתקומת מדינת ישראל.

הזכירי נא בתפילתך את אבי, סבא-רבא שלך, טוביה בן מנדל (שאביך נקרא על שמו); את אחי, שאול בן טוביה שנהרג בהיותו בן 8, (בן דודך, תמיר, נקרא על שמו); את בני משפחת אבי, משפחת פוזר; את בני משפחת אמי, משפחת הוכשטיין; ואת בני משפחתו של עוזי, משפחת מה יפית ומשפחת דים.

ולסיום, לך יפעת יקירתי, אני מקווה שתפילתך לעילוי נשמתם של קרובינו – זכותם תעמוד לך לחיים טובים, חיים של אושר, שמחה ובטחון, ורוב נחת ביחד עם כל בני משפחתך. ברוכה תהי בצאתך למסע זה, וברוכה תהי בשובך ארצה.

גילה ענבר לבית פוזר

סבתא יקרה שלי, אני יושבת כאן באוטובוס בדרך חזרה מאושוויץ-בירקנאו, אחרי יום ארוך של מחשבות והמרחק גורם לי פשוט להתגעגע. הרצון הכי חזק שלי עכשיו זה לחזור הביתה, לארץ ישראל, לטלמון, לאבא ואמא, למשפחה. לא מסוגלת לחשוב שאני נמצאת בפולין, בגיא ההרגה הגדול ביותר של עם ישראל. כל השבוע, סבתא, את נמצאת לי בראש. כשאני הולכת כאן במקום הזוועתי הזה ברחובות פולין, בקרקוב ובאושוויץ, אני חושבת על המקומות הללו שפעם היו בהם כל כך הרבה חיים, שהיו הבית לכל כך הרבה אנשים מהעם שלי והפכו לחורבן בשביל אותם אנשים ממש.

הכל ירוק ופורח, אבל אני הולכת פה ושומעת את קול אחינו הצועקים אלינו מהאדמה. אני הולכת פה, סבתא, ומנסה לדמיין את משפחתך בקרקוב, אותך ואת אחיך שאול משחקים, את אביך, סבא רבא שלי, הולך לעבודתו במפעל הכפתורים – חיים שלמים. אני הולכת ומבינה סוף כל סוף את דבריך לפני יציאתי, את סירובך לצאת עימי למסע, את הכאב שלך, סבתא, בזכרך את שהיה ואינו כבר. כשאמרת שבשבילך פולין זה בית קברות גדול – אני מבינה.

כשאני הולכת ומדמיית ומסתכלת והעיניים רואות

הגנה עצמית של יהודי קרקוב (1918-1919)

הרב ד"ר יהושע אוזיאש טהון

מיד עם שקיעת הקיסרות האוסטרית, בשלהי 1918, החלו פרעות ביהודים בקרקוב ובסביבתה. את הרקע לפרעות אלה, שהסתיימו לרוב בהתנפלויות על היהודים, על חנויותיהם ועל בתיהם, היוו הקשיים באספקת המזון.

בתקופת המעבר, בין תום המלחמה (1918) לבין הקמתם של מוסדותיה הממלכתיים של פולין העצמאית, פעל בקרקוב משמר אזרחי כללי ובמסגרתו ארגון של יהודים צעירים. בראשו של ארגון זה עמד יעקב בילליג, קצין לשעבר; פסט, רוזה, אלסטר, ווייס, בקמן וקורנגולד השתתפו בהנהגה ואהרנפרייס היה המקשר עם השלטונות. פעולותיו של הארגון תואמו גם עם "גדוד היהודי", שהוקם בפיקודו של הסרן ד"ר אדלר, במסגרת הצבא הפולני המתארגן.

במרוצת הימים הפך הארגון לגוף כמעט אוטונומי, ונקרא "הגנה עצמית", הקיף את כל הזרמים, כולל המשכילים, האורתודוקסים ולובשי ה"קאפוטות" ותלמידי בתי הספר התיכוניים ומנה כ-3,000 איש. השלטונות ידעו שבתקופת המעבר יפנה ההמון נגד היהודים, ולכן לא התנגדו להתארגנות זו – אך ספקו לארגון רק כ-80 רובים וכמות קטנה של כדורים. בנוסבות אלה היה צורך דחוף ברכישת נשק, והוא נקנה בחשאי. הארגון לא רק שמר על הרובע היהודי, הקים שרות מודיעין בעיר והציב משמרות ברובע כדי למנוע הפתעות, אלא גם פיקח על המתרחש ברובע, כולל פקוח על מחירי המזון.

המצב הוחמר כשמספר ימים לפני שהוקמה פולין העצמאית (11.11.1918) הפיצו ה"אנדקים" (לאומנים פולניים) כרוזי שיטנה נגד היהודים וכשפשטו האספסוף העירוני וקבוצות איכרים מהסביבה על הרובע היהודי. הם הופיעו ברובע עם סכינים ושקים והחלו במעשי תקיפה, שוד וביזה. יהודים הוצאו בכוח מקרונות החשמלית תוך גידופים ומכות, והיהודי מאהלר ז"ל הוכה למוות. יתרה מזו, הפרעות התפשטו לעיירות הסמוכות ובאחת מהן, בבז'סקו, נרצח יהודי בשם רוזה. בתגובה למעשים אלה יצא ארגון ה"הגנה העצמית" להתקפת-נגד, שהוכתרה בהצלחה והביאה למנוסתם של המתפרעים הפולנים מהרובע. הם נסוגו, בהשאירם את השקים עם השלל הרב אחריהם, מופתעים לחלוטין – כי כלל לא עלה על דעתם שהיהודים יתגוננו וילחמו. באומץ לב מיוחד הצטיינו אז הסבלים היהודים וכן האחים גלזמן, אשר בזכות מיומנותם בשימוש בסכינים הבריחו מספר ניכר של התוקפים.

המצב הורע בתחילת 1919, כשהופיעו בקרקוב חיילי הארמיה הפולנית הגדולה של הגנרל האלר, איש שראה בולשביק בכל יהודי. חיילים אלה, שהגיעו מהמערב והיו מזוינים היטב, החלו להתנפל בקבוצות קטנות על יהודים בודדים שפגשו בדרכם, בפרט המזוקנים, להכות אותם ולגזור מחצית מזקנם. כעבור מספר ימים הם לא הסתפקו בכך והחלו להתארגן במטרה לנסות ולחדור לרובע.

ארגון ה"הגנה העצמית" ידע מהמודיעין שלו על נסיונות התארגנות אלה של חיילי האלר ה"כחולים" ובכל מקרה שנתקבלה האינפורמציה, מיד הכריז על גיוס כללי של אנשיו. כשהגיע היום וחיילי האלר נכנסו עם רובים מכודנים לרובע - למרות נוכחותם במקום של שוטרים פולניים, שמתוך אהדתם ל"כחולים" כלל לא התערבו – שוב השיב הארגון במעשים. מופתעים מעצם ההתגוננות המזוינת של היהודים ומהיקפה, פתחו חיילי האלר בנסיגה, בהשאירם אחריהם מספר "כחולים" הרוגים וכמאה פצועים. גם בין היהודים שנלחמו תוך שימוש ברובים ובמוטות ברזל, היו פצועים רבים, אך הנצחון היה שווה את המחיר.

המענין הוא, שהעתונות הפולנית התייחסה באופן שלילי למעשי ההתגוננות העצמית של היהודים ואפילו נזפה בארגון ההגנה. המשטרה פתחה בחקירה, כדי לגלות את המקור ממנו השיגו היהודים את הרובים ואת התחמושת ותוך זמן קצר הצליחה, בעזרתו של מלשין יהודי, למצוא את הסליק (המלשין, שהתחרט על מעשהו, התאבד). מפקדי הארגון ומספר אנשיו נאסרו ורק הודות להתערבותם של ד"ר טהון, ד"ר שווארצבארד והאנד נסגרו התיקים והם שוחררו. ברם, מאבקו המזוין של ארגון ה"הגנה העצמית" בקרקוב הניב פירות: הוא העלה את בטחונם העצמי של יהודי העיר וגרם למפנה הן בדרך המחשבה של היהודים והן בדעתם של הפולנים עליהם.

יצחק רוזנבליט-רוזנסקי

מתוך: היהודים בקרקוב: חייה וחורבנה של קהילה עתיקה

המאמר נערך על סמך עדותו של עמנואל הירש, איש לשכת ה"הגנה העצמית" וכן על סמך המאמרים שב"ספר קראקא": של י. בילליג, "לתולדות ההגנה היהודית בקראקא" (עמ' 193) ושל י. אלסטר, "פרק גבורה של יהודי קראקא בשנת 1918" (עמ' 203).

א'צ

באסיפה הכללית של ארגון יוצאי קרקוב בישראל, שהתקיימה ב-4 ביוני 2012 נבחרו לועד הארגון: דוד רייזר, נשיא; לילי הבר, יו"ר; עידו שמידלר, גזבר; פרופ' חיים קנובלר ואדם אפטוביץ. ועדת בקורת: מרצל גולדמן ולינקה רוזנברג.

...

בתחילת שנות האלפיים תעד בנימין יערי ז"ל את הקברים שנותרו בבתי העלמין כשנוב-טשבינה (Chrzanów-Trzebinia), שידלוביץ (Szydlowiec), קשפיצה (Krzepice), ורטה (Dobrodzien), דוברדז'ין (Warta), וטומשוב מזוביצקי (Tomaszów Mazowiecki). היה זה מפעל חייו של בנימין ז"ל שנפטר מבלי שהספיק להשלים את תעוד כל בתי העלמין שתכנן. אצל גב' עדה הולצמן נותרו מספר עותקים מספרי התעוד ואפשר לקבלם על ידי פניה

בדוא"ל ada001@netvision.net.il

...

תכניות של קרקוב, כולל מפה, מספרי בתים ובעלי הנכסים מתחילת המאה ה-19 שנסרק ע"י אוניברסיטת MCS נמצא באתר: <http://dlibra.umcs.lublin.pl/dlibra/docmetadata?id=186>

...

פורטל השטעטל הוירטואלי לתולדות יהודי פולין נוסד במטרה לקדם את הידע והמודעות אודות ההיסטוריה, המורשת והתרבות של יהדות פולין. <http://www.sztetl.org.pl/he/>

...

הקרן לשימור המורשת היהודית בפולין הוקמה על ידי איגוד הקהילות היהודיות בפולין ואיל"ר (ארגון יהודי להשבת רכוש), במטרה להנציח את שרידי המורשת התרבותית של יהודי פולין, בפולין. על פעילות הקרן באתר האינטרנט <http://fodz.pl/>

...

בעתון המקוון למורים שמפרסם "יד ושם" הוקדש גיליון לקהילת יהודי קרקוב, הכולל כתבות בנושאים על יהודים מוכרי ספרים בעיר; המחלת היהודית בקרקוב; על הסרט "קרקוב" מתוך "חמש ערים"; חיי יומיום בגטו לפי תדיאוש פאנקיוויץ' ועוד <http://www1.yadvashem.org/yv/he/education/newsletter/30/index.asp>

...

תיקון טעות: בגיליון הקודם, בידיעה שמסרה גב' ריטה דרגר בקשר לבית החולים בפלשוב, הוזכר השם של ד"ר לבקוביץ, כאשר ולא כך היא.

...

אהבת העם לספורט

ברצוני להעלות כאן רק כמה אפיזודות מזכרונות ימי ילדותי, משנות העשרים, המעידות על פופולריותו של הספורט אפילו בחוגים החרדים הקיצוניים כביכול, שלמראית עין שללו נושא זה, היאה, לדעתם, ל"שקצים" ול"עמehארצים" קלי-דעת.

בין חברי ללימודים בבית הספר האגודאי "יסודי-התורה" (גילאי 8-11) לא מעטים היו שחקני כדורגל נלהבים, שהיו מביאים לבית-הספר את ה"שמאטע-קויל" – כדור-הסמרטוט המפורסם, עשוי גרב מולא סמרטוטים, והיו בועטים בהפסקות. וזאת למרות שהמלמדים אסרו עלינו עיסוק זה ובשיחות המוסר, שהיו מנהלים לעתים בכתה, היו מטיפים נגד משחקי הספורט למיניהם. הנערים לא הסתפקו, כמובן, במשחק בהפסקות בלבד. בשבתות אחה"צ היו מתכנסים על הדשא שעל גדת הויסלה, בקרבת מגרש "מכבי", והיו מבליים עד שעות החשכה במשחק. היו ביניהם בקיאים בנושא בכלל, שידעו את שמותיהם של שחקנים ידועים, תוצאות של משחקי הליגה והשתמשו במונחים מקצועיים בשיחותיהם של עניני הספורט. היו גם מסתננים תכופות למגרשים, במיוחד למגרש מכבי, כדי לחזות במשחקים. בין חברי בלט במיוחד, כבקי וכמנהיג הקבוצה, הנער גולדמן, בנו של בעל מסעדה ומלון בפנת הרחובות דיטלה וקרקובסקה.

בשנת 1926 (ואולי 1927 – איני זוכר בדיוק) נתן הופעה במגרש "מכבי" הגבור היהודי המפורסם,

נערות "מכבי" במצעד 1938

ועוד מקרה, אם כי פעוט: בשנת 1936 פנו אל דודי, שהחזיק בבית-מלאכה בחצר של "בית-זיסר" המפורסם (בין הרחובות קרקובסקה-מיזלסה-אוגוסטיאנסקה), כמה צעירים, שהציגו את עצמם כמארגני קבוצת ספורט דתית, והציעו לו לאפשר להם את השימוש בחדר אחד מבית-המלאכה כבמועדון למפגשים בשעות הערב ובשבתות, אגב ציון, שהמקום ישמש להם גם כ"מניין" לתפילה. דודי, שהיה חסיד בובוב, לא התנגד לעניין עקרונית, אך בשל צרכי עסקו לא יכול לוותר על המקום לשעות הערב והעיסקה לא יצאה אל הפועל.

אריה בראונר

מתוך: "היהודים בקרקוב: חייה וחורבנה של קהילה עתיקה"

זישא ברייטברד. ההופעה התקיימה, כרגיל, בשבת אחה"צ. משפחתנו כולה, אבא, אמא, שני אחי הגדולים ואני, ניצלנו את ההזדמנות, שסבא התגורר ברח' דיטלה 15, בקומה השלישית, ומחלונות דירתו אפשר היה להשקיף על הנעשה במגרש "מכבי" שממול.

רחוב דיטלה וסביבתו היה, כידוע, מאוכלס רובו ככולו אוכלוסיה דתית. וראה זה פלא: כל החלונות בסביבה היו מלאים, ולא רק בני-נוער, אלא גם מבוגרים, מזוקנים וחובשי שטריימל. רבים מהם באו, כמונו, ממקומות מרוחקים, אל קרובים או ידידים. כדי לזכות בחזיון נדיר זה של מין "שמשון הגבור" בן זמנם, המכופף כמו ידיו מוטות ברזל ופסי רכבת וקורע שלשלאות כבדות, כמו חוטי תפירה פשוטים...

שם קלינגברג – האדמו"ר מזלושיץ בקראקא

קרקוב, כאחראי על דודי הקיטור בלחץ גבוה, הייתי עד לרציחתו של הרב שם קלינגברג שהיה איש קבלה בפולין. דרך החלון בחדר שבו עבדתי, שהיה ממוקם במרחק של כ-20 מ' מבור ההריגה, הצצתי, למרות האיסור החמור והאזהרות, וצפיתי ברציחתו של הרב. הנאצי שטורמן גרוס היה זה שהרג אותו. הרב עמד לפני הבור באותה תנוחה שהיה עומד בה כשהתפלל, כנראה אמר וידוי. הרוצח המתין עד שיסיים. כשסיים הרב את תפילתו, לא הסתובב לעבר הנאצי אלא רק אמר: "נו!" והנאצי ירה בו ברובה אוטומטי. הרב נפל לתוך הבור שהיה כרוי לפניו.

רנית חמצני בת יעקב וינגרטן ז"ל.

במאמר אודות "החיים של היהדות הדתית בקרקוב במהלך הכיבוש", הוזכרה רציחתו של הרב שם קלינגברג.

בעדותו לצוות התחקירנים של סטיבן שפילברג העיד אבי, יעקב וינגרטן ז"ל, על הארוע. בעדותו נוקב אבי בשמו של הרוצח הגרמני שטורמן גרוס, ולא בשמו של התליין סטריבסקי, כפי שהתפרסם בכתבה.

אין באפשרותי לאמת היום את העובדות הללו, ולכן אני מבקשת לצטט מעדותו של אבי כפי שנמסרה גם בבית המשפט בגרמניה, במשפט שהתנהל נגד הנאצים קונדה ומילר:

"כאשר עבדתי בבית המרחץ בגטו

מחנכים בימי השואה

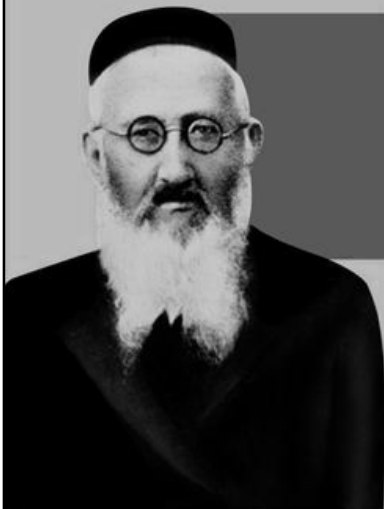
צוות התכנית להוראת השואה בחברה הישראלית במכללה האקדמית בית ברל בראשותה של ד"ר בתיה ברוטין הקים תערוכה בנושא חינוך ומחנכים בימי השואה. חקר, איסוף וכתובה: ד"ר בתיה ברוטין, איילה ונגרוביץ פלר, הדס לאור אשור. אוצרת התערוכה: איילה ונגרוביץ פלר.

עם הכיבוש הנאצי נאסרה פעילותם של רוב בתי הספר היהודים. נוכח המצב, הוקמו ביוזמה יהודית מסגרות חינוך חלופיות, רבות מהן מחתרטיות על מנת למלא את החלל החסר בחייהם של הילדים והנוער ולהשיב ולו במעט את שגרת החיים. התערוכה מוקדשת לעשרה מחנכים ומחנכות אשר פעלו במסירות אין-קץ במקומות שונים, בתנאים שונים, מתוך מרד במציאות ומתוך אמונה עיקשת כי בכוחו של החינוך להכשיר את הדרך להווה ועתיד טובים יותר. בעשיתם החינוכית הם מציגים מגוון רחב של התמודדות קיומית ורוחנית בימי מלחמת העולם השנייה והם יכולים, ללא ספק, להיות דוגמה ומופת עבור מחנכי ההווה והעתיד, ביניהם הרב אלתר דוד קורצמן ואנה פוירשטיין (וייסמן) מגטו קרקוב. התערוכה עומדת על הקשר המיוחד בין המחנך לחניכו, ומציגה את המפגש המרגש בין אנשים בוגרים לבין ילדים ונוער בעולם בו נבחנו מחדש תכנים, ערכים והשקפות. המחנכים לקחו על עצמם את האחריות לעצב את דור העתיד ולסייע לו לשרוד, בעוד הם עצמם שרויים במשבר עמוק. הם מהווים תופעה יוצאת דופן בשל גדלות רוחם בהתמודדות עם דילמות חינוכיות וערכיות שהעמידה בפניהם השואה.

מחנכים

בימי השואה

ר' אלתר דוד קורצמן

מהו גבול ההקרבה העצמית בעולמו של מחנך?

את הרב קורצמן כינו החניכים בבית היתומים בקרקוב "אבי היתומים". הם סיפרו, שבית היתומים שנוהל על-ידו ועל-ידי אנה פוירשטיין היה מקום מטופח, חם ודואג, שסיפק את כל צורכיהם. השניים העניקו חום ואהבה לילדים, שחוו מצוקה קשה. ניתוקם מחיק המשפחה בגיל כה צעיר וההסתגלות לחיי מוסד בעל סדר יום ומשמעת קפדניים לא היו קלים. משהתרגלו לשינוי, אהבו את המקום והוקירוהו. ילדים שתפקודם היה לקוי, חזרו לשמוח בחברת הילדים. דרכם של קורצמן ופוירשטיין היתה למופת, שכן תפסו את תפקיד המחנך כאדם ההולך לפני המחנה, ולא נוטש אף פעם את אלה הנושאים אליו עיניים, את ילדיו-חניכיו. פוירשטיין וקורצמן יכלו (אולי) להינצל, שכן היו דנונרס הציע להם למלט נפשם, אך הם בחרו לקשור את גורלם בגורל תלמידיהם.

מעשה "קורצ'אק" של יהודי חרדי. ללא פרסומת, ללא ספרות סביבו, ללא המולה סביב מעשיו למען יתומי ישראל. מעשה הקרבה עצמית כדי שיעי לרוע האחרון לא יחשבו הילדים שנעזבו. הענות, הביטול העצמי, המסירות לזולת שבעו אצלו מנעינות האמונה, התודה והמזווה הם-הם שהבניעו את מעשהו הגדול של ר' אלתר דוד קורצמן. הוא עשה בדיוק את אשר עשה יאנוש קורצ'אק, וזוהי אהר. יחיאל גרשטיין, פקדוני השט, אגנ'קלופרית, ניוז קרוש השט, 2006.

גטו קרקוב | פולין | 1941-1943

הלוח אודות הרב אלתר קורצמן מגטו קרקוב בו מוזכרת גם גב' אנה פוירשטיין (וייסמן) שעבדה לצדו. שניהם הלכו עם חניכיהם היתומים אל המשרפות בבלז'ץ.

האם כנסת ישראל תכבד את לוחמי ציגנריה?

התנגדות נוספות גם בגיטאות וגם ע"י הפרטיזנים... הרי שיחודה של פעולת "ציגנריה" בכך שלא בוצעה בתוך גטו או כפגיעה בשולי הצבא הגרמני, אלא בלב ליבו של מרכז השלטון הגרמני בפולין שמוקם בקרקוב. פעולה זו גם מתייחדת בראשונותיה ובתזמונה... פעולת ציגנריה היוותה שיא לפעילות החלוץ הלוחם, אשר פרט ללחימה בלט גם בהוצאת עיתוני החלוץ הלוחם על ידי שמעון (שימק) דרנגר ויומנה הבלתי נשכח של אשתו טובה (גוסטה) דוידזון-דרנגר ('יוסטינה') יומנה של יוסטינה שנכתב בכלא מונטלופיץ בקרקוב.

ואנו כולנו ממתינים לתשובתו החיובית של יו"ר הכנסת ומבטיחים לכבד את המעמד בנוכחות מלאה.

חברנו **אבנר בטיסט** פנה אל יו"ר הכנסת חה"כ ראובן ריבלין, בבקשה כי הכנסת תערוך טקס הוקרה ללוחמי וחברי "החלוץ הלוחם" ו-"אייסקרא", לציון 70 שנה לביצוע פעולות המרי של חברי תנועות הנוער בקרקוב, פעולות הידועות בשם "ציגנריה", ב-22 בדצמבר 1942.

במכתבו ליו"ר הכנסת מרחיב בטיסט וכותב: "פעולת 'ציגנריה' היתה הראשונה מבין שלוש פעולות חשובות עוקבות של החלוץ הלוחם והארגון היהודי הלוחם (א.י.ל.), כאשר לאחריה היתה ההתנגדות לאקציה בוורשה ב-18.1.1943 והאחרונה היא מרד גטו ורשה שהחל ב-19.4.1943. פעולות אלו הראו את הדרך ונתנו את האות לביצוע שורה של מרידות בגיטאות ובמחנות ההשמדה, טרבלינקה, סוביבור ואושוויץ... למרות שהיו עוד פעולות

שלמה פיילר, איש יקר

שלמה פיילר נולד בשנת 1923 בנפולומיצה, עיירה קטנה ליד קרקוב. ביום שישי כ"א בניסן, שביעי של פסח, ערב שבת קודש, כדרך הצדיקים, כך אומרים, איבדנו את יקרנו.

חייו היו רצופים בקשיים ומכשולים. החל מנערותו בתקופת השואה, בה שכל את הוריו ציפורה וקלמן ז"ל ואת סבתו רחל ז"ל, אשר חש עד סוף ימיו כי לה חב את חייו בכך שדחפה אותו משורות המוות אל החיים. מסיפוריו התוודענו לקשר המיוחד שלו עם אחיו, נטקה ורומק ז"ל, עימם עבר את מרבית המלחמה.

לאחר סיום המלחמה שימש בתפקידי שטח בארגון הבריחה, סייע בהברחת יהודים מאירופה והעלאתם לארץ ישראל. כן תרם רבות לכינון המדינה ולחם את מלחמותיה.

לאחר המלחמה פגש שוב את גיזלה, אשתו לימים, ויחד הקימו, כנגד כל הסיכויים, בית לתפארת במדינת ישראל, ולימים זכו לראות את השושלת המשפחתית מתרחבת וגדלה. משפחתה הפכה להיות לו למשפחה והוא, מצידו, הפך לבן מסור. בעזרת כל המילים בעולם לא נצליח לתאר את האדם המיוחד שהיה, אך כל אדם שהכיר אותו, לו לזמן מועט, מסוגל להבין את גודל האבדן. במצבים רבים בחייו חתר לעזור לכל אדם באשר הוא.

אז מה הוא היה בשבילנו? עמוד תווך, מורה דרך, איש עשייה, גיבור אמיתי. בכל סיפור חייו בולטת קדושת המשפחה, העזרה ההדדית והנתינה האניסופית, אשר הנחיל לנו לאורך כל הדרך וכך עזר לנו, בדרכו, להעביר את המורשת לדור הצעיר. עזר לנו להוות דוגמה ומופת לדור הצעיר ולהנחיל

ערך חשוב שאין כמותו. הצליח להטמיע בנו ערכים מובילים שתמיד יהיו חלק מאיתנו והם חשיבות המשפחה והאופטימיות שהייתה חלק בלתי נפרד ממנו עד יומו האחרון.

בדרכו לימד אותנו שלא נכנעים, שמחליטים שהאופטימיות מנצחת את הכל ושיש ניסים בעולם. לימד אותנו שאדם מאושר הוא זה ששמח בחלקו ואנו שמחים בחלקו. חשיבות המשפחה הייתה חלק בלתי נפרד ממנו, משפחה מעל לכל ואין לה כל תחליף. תמיד הכל ביחד. בכל התקופה הזו זכינו, בזכותו, לחוש את עצמת המשפחה.

עד יומו האחרון הקיפו אותו ילדיו, נכדיו וניניו, אשר היו כל עולמו. עד יומו האחרון הייתה לכל אחד ואחת מאיתנו הזכות לתרום ולתת את כל שיכול היה כדי להיטיב עימו ולהקל עליו כפי שבדיוק מגיע לו.

כעת הגיע אל מנוחתו ונחלתו ואנו חשים שגם כעת, כתמיד, ימשיך לשמור עלינו. תודה שזכינו בדך, השארת את חותמך לכל יקיריך לעולם, אוהבים אותך לנצח.

משפחת פיילר

קצרים

יואל הורוביץ מבקש לאתר תמונה של דודו, אחי אמו, שמואל (סאמק) שטיינהרדט, בנם של רוזליה ויואל שטיינהרדט-שמרלר. סאמק נולד בשנת 1928, התגורר עם משפחתו ברחוב Warnencyka מס' 3, והיה בן 14 כשנרצח באקציה של יוני 1942 בבלוז. במהלך השנים שחלפו חיפשה אחותו רות קאופמן תמונה כלשהיא של אחיה, כמזכרת ממנו, אך עד כה לא צלחו נסיונותיה. מהתמונה היחידה שהייתה לה, ועליה שמרה מכל משמר, נאלצה להפרד בפלוש על פי מצוותה של השומרת הפולניה.

מי שהכיר את המשפחה ואת סאמק, ויש לו תמונה של סאמק (אולי תמונת מחזור של בית הספר או של גן הילדים) מתבקש לפנות ל: 050-7489908

yoel.horovitz@gmail.com

יובל ירח, נצר למשפחות גלור וולפג מקרקוב, מבקש מכל מי שהכיר את המשפחה לספר לו פרטים עליהם. יובל מתעניין גם במטבחים ומרחצאות ציבוריים שפעלו בגטו קרקוב. טלפון: 054-6669840 דוא"ל: yuvalyareach@gmail.com

לאחרונה נתרם לאוסף החפצים של "יד ושם" צמיד רצועת עור שבמרכזו פיסת מתכת עם מספר האסיר של איזידור (ישראל) אייכנהולץ, מספר אסיר 88787, שהיה רופא במחנה פלאשוב ובמחנה מאוטהאוזן. על האיש ידועים פרטים מעטים בלבד, ובמיוחד חסר מידע על קורותיו בתקופת המלחמה ועבודתו כרופא במחנות. כל מי שיכול לשפוך אור על האיש ופועלו יפנה למיכאל טל 057-7275221 או michael.tal@yadvashem.org.il

בעת ביקורי בקרקוב, במצעד לציון 69 שנה לחיסול גטו קרקוב, ביקשתי לבדוק עם אנשי המוזיאון היהודי מה קרה לצריפים ולמבנים שהיו בפלוש. מר פיוטר פייגלה, השיבני לאחר שבדק היטב את הדברים, כי הצריפים ("באראקים") חוסלו בהדרגה במהלך סתיו 1944. המבנים וצריפי השמירה נהרסו לאחר כניסת הצבא האדום למקום, ב-18 בינואר 1945 על ידי הצבא האדום ועל ידי התושבים המקומיים.

לילי הבר

באו אצל שינדלר

במוזיאון של אוסקר שינדלר ברח' ליפובה 4 נפתחה תערוכה מיצירותיו של יוסף באו בתחומי הציור, גרפיקה, אנימציה, גופנים אותם יצר, שירה וספרות.

אוצר התערוכה חיפש בארכיונים בפולין, ומצא 200 קריקטורות אותם צייר באו בשנים 1946-1950, ואשר התפרסמו בעתונים ברחבי פולין. במסגרת החיפושים נמצאה גם התכתבות בין באו לפרופסור לאמנות פלסטית באוניברסיטה שבה למד, ובמכתבים מתאר יוסף את השנים הראשונות שלו במדינה החדשה וקליטתו האישית במולדת החדשה.

התערוכה, המוצגת באולם התערוכות המתחלפות, תוצג עד מחצית אוקטובר.

חתונת רבקה ויוסף באו